

*Кримець Л. В., кандидат філософських наук,
науковий співробітник НДЛ кафедри суспільних наук
НУОУ ім. Івана Черняхівського (м. Київ)*
*Кримець Б. В., магістрант кафедри зв'язку та АСУ
інституту інформаційних технологій
НУОУ ім. Івана Черняхівського (м. Київ)*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІРРЕГУЛЯРНИМИ ЗБРОЙНИМИ ФОРМУВАННЯМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ АСИМЕТРИЧНИХ ВІЙН

У статті визначаються методологічні аспекти управління іррегулярними збройними формуваннями та проводиться традиційний аналіз розвитку форм та способів застосування іррегулярних збройних формувань в умовах сучасних асиметричних війн.

Ключові слова: методологія, філософія війни, військово-соціальне управління, іррегулярні збройні формування, асиметрична війна.

В статье определяются методологические аспекты управления иррегулярными вооруженными формированиями и проводится традиционный анализ развития форм и способов применения иррегулярных вооруженных формирований в условиях современных асимметричных войн.

Ключевые слова: методология, философия войны, военно-социальное управление, иррегулярные вооруженные формирования, асимметричная война.

Сучасним воєнним конфліктам притаманне постійне вдосконалення форм і способів ведення збройної боротьби, зокрема, асиметричних дій, а метою застосування воєнної сили наряду з відбиттям збройної агресії є роззброєння незаконних воєнізованих або збройних формувань. Методологічні аспекти управління іррегулярними збройними формуваннями ми розглянемо на прикладі Афганської війни 1979-1989 років та Чеченських війн 1994-2000 років, де властивості сучасних асиметричних війн проявилися повною мірою.

Результати першої чеченської війни 1994-1996 років показали що в асиметричному конфлікті більш сильна сторона може отримати поразку. Тоді, як контртерористична операція 1999-2000 років навпаки свідчить про можливість ефективної боротьби з незаконними збройними формуваннями при врахуванні всього спектру факторів та властивостей [1]. Тому аналіз характерних рис дій іррегулярних збройних формувань дозволить зрозуміти та передбачити можливі дії диверсійно-розвідувальних груп і бандформувань в майбутніх конфліктах може бути використаний при виробленні ефективних контрзаходів у боротьбі з ними, і дозволить використовувати досвід для дій своїх військ.

Метою дослідження є аналіз методологічних аспектів управління

збройними формуваннями не признаної Чеченської республіки Ічкерії та причин розвитку форм та способів застосування іррегулярних збройних формувань в порівнянні з діями таких формувань в Афганській війні 1979-1989 років.

Протягом 10 років загони збройної опозиції Афганістану, не мали постійного складу та організаційно - штатної структури, організовувались по зональному принципу та були створені за родоплемінною та територіальною ознакою. Основними організуючими механізмами можна вважати механізми соціальної самоорганізації. Нижчою ланкою була бойова група, до складу якої входило від 15 до 20 осіб. Групи об'єднувались в загони, які були основною тактичною одиницею сил збройної опозиції. Загін міг налічувати 150-200 чоловік [2].

Проте цільовий компонент організації та управління загонами збройної опозиції мав відносно чітко визначений вектор спрямованості. Перелік основних завдань для збройних формувань мав окреслений нижче вигляд.

1. Знищення особового складу армії і поліції в місцях їх дислокації.

2. Диверсії на автомобільних і залізних дорогах по утрудненню використання їх силами противника.

3. Захоплення або знищення ліній телефонного зв'язку, центральних вузлів зв'язку та радіостанцій.

Соціально-правові питання

4. Диверсії проти енергетичних мереж і електростанцій.

5. Напад і розгром (знищення) центрального штабу противника.

6. Знищення, захоплення транспортних засобів (військових і звичайних) напади на колони.

7. Знищення зв'язкових і агентів противника.

Війська Чеченської республіки Ічкерії мали чітку організацію. Основними принципами управління військами були: оперативність, системність, скритність та єдиначалля. Збройне формування, організаційно складалося з командира (авторитетного політичного або військового лідера), штабу і двох угруповань (на період бойових дій до 500 осіб кожне). Угруповання в свою чергу поділяються на бойове, призначене для безпосереднього проведення операції в зазначеному районі, і резервне - призначене для нарощування зусиль і планової (як правило, через тиждень) заміни воюючих бойовиків. Угруповання ділиться на п'ять - шість загонів (по 100 осіб і більше), якими керують аміри (польові командири).

Загін, як правило, складається з трьох груп.

Перша - центральна група (до 100 осіб), яка постійно перебуває з аміром в бойовому стані і не має постійного місця дислокації.

Друга група (кількість залежить від розміру території і може становити до 20 осіб) знаходиться в населеному пункті. Ця група підпорядковується, контролюється і має зв'язок тільки з аміром. Члени групи пройшли навчання в спеціальному навчальному центрі і спеціалізуються на мінуванні, снайперській стрільбі і диверсійно-розвідувальній діяльності. Бойовики другої групи глибоко, законспіровані і займаються легальною громадською діяльністю.

Третя група - група "помічників". Це одностайні і прихильники аміра, які проживають у себе вдома. З метою економії фінансових засобів ця група не знаходиться постійно з загном. У разі наказу аміра вони призиваються до нього і виконують завдання, потім знову повертаються додому і займаються звичайною справою або діють самостійно за згодою аміра.

Таким чином, центральна група є основним формуванням загону і складається з трьох взводів по три відділення в кожному. На озброєнні групи є тільки легка у перенесенні зброя, так як вона постійно знаходиться в русі, робить напад і відходить. Час місце і мету нападу призначаються аміром.

Об'єктами нападу для бойовиків в Чеченських війнах крім вище зазначених стали:

- адміністративні центри;
- важливі у тактичному відношенні об'єкти (пануючі висоти, перевали);
- об'єкти в оперативній глибині у відповідності зі стратегією бойовиків "перенесення війни на територію Росії" (терористичні акти в Буйнакську, Волгодонську, Москві та інших населених пунктах, захоплення населених пунктів в Дагестані).

Таким чином чітка організація військових формувань та відхід від родоплеменного та територіального принципу формування угруповань дозволила ставити перед ними більш суттєві завдання.

Основоположними принципами тактики дій формувань у ході боїв в партизанській війні є раптовість, рішучість, зухвалість і короткочасність нальотів. Важливим фактором, що визначає специфіку дій бандформувань, є проведення систематичних «турбуючих» дій, які змушують війська вдаватися до оборонної тактики, ці дії виснажують урядові ресурси і порушують комунікації. Більше того, вони створюють враження про здатність бойовиків наносити удари в будь-якому місці, часом зовсім несподіваному. "Турбуючи" і "виснажливі" операції становлять основу тактики іррегулярних формувань, які прагнуть, як правило, ухилитися від прямого зіткнення з великими силами федеральних військ. В обох війнах широко використовувалися Афганська тактика «бліх та собак» тактика «Мотті» (фінська тактика), ефективно застосовуються засади, пастки, бойові трійки [2]. З'явився різновид розосередженої оборони - оборона за принципом осередкових дій.

Суть тактики «бліх і собак» полягає в тому, що бойовики нападають на противника і відразу пересувається на інше

місце. Бойовики постійно в русі. Поступово бойовиків стає більше, вони продовжують частіше нападати і відразу відходять. Внаслідок цього відсіч противника починає слабшати, управління і контроль знижується спочатку в окремих місцях, а потім і в районах. З кожним нападом у противника збільшуються втрати і слабшає бойовий дух. Бойовики нападають спочатку групами, а потім частинами і з'єднаннями. Вони діють організовано і продумано. Отримавши нагороди та поповнення, а також здобувши у полонених інформацію про свої війська, починають планувати і проводити великомасштабні операції. Полонених намагаються завербувати, обміняти та отримати від них необхідну інформацію. За задумом польових командирів окупанти входять в залежне становище від моджахедів, слабшають морально, матеріально і фізично, а моджахеди навпаки міцніють, стають більш організованими, досвідченими і матеріально забезпеченими. Після цього розробляється план нанесення останнього удару по керівному центру окупантів. У підсумку супротивник повинен бути блокований, або знищений. Одним з різновидів даного методу є «удар - відхід» (який використовувався в Українській повстанській армії)

Суть тактики «Мотті» полягає в тому, щоб в умовах значної чисельної переваги противника уникати позиційних бойових дій і взагалі яких би то не було зустрічей з великими силами противника, розгорнутими в бойові порядки. Іншими словами, ухилитися, наскільки це можливо, від прямих бойових зіткнень, нав'язуваних противником. У той же самий час, посилено діяти в тилах і на комунікаціях розосереджених сил противника, нападаючи на противника, що розташувався на привал, що рухається в колоні, з'ясовуючи місцезнаходження командних пунктів і пунктів постачання противника, з негайним їх знищенням. У більш простому викладі, тактика «Мотті» полягає в тому, щоб: 1) знайти, 2) відсікти, 3) знищити противника.

"Бойова трійка" складаються з снайпера, гранатометника і автоматника. Цей метод ведення бою був відпрацьований чеченськими бойовиками під час першого штурму Грозного взимку 1995 року. На місцевості така трійка розташовується розосереджено. Автоматник починає бій,

обстрілюючи противника і тим самим викликаючи вогонь на себе; снайпер виявляє вогневі точки, що позначили себе вогнем, і знищує їх; гранатометник, використовуючи шум бою як прикриття, вражає бронетехніку та автотранспорт. Відхід групи відбувається під прикриттям автоматника.

Сутність осередкової оборони полягає в тому, що вона будується на широкому фронті за відсутності чітко вираженої лінії зіткнення з противником. В оперативному масштабі така оборона базується на автономному утриманні життєво важливих районів на окремих напрямках у поєднанні з діями військових маневрених груп шляхом створення вогневих мішків, систем інженерних загороджень перед фронтом, на флангах і на стиках між частинами (підрозділами). У тактичній ланці така оборона спирається на систему опорних пунктів окремих бойових груп (з проміжками до 3-5 км), основу яких складають механізовані підрозділи, посилені танками, самохідною артилерією (мінометами), ЗСУ, вогнеметами, інженерними підрозділами.

Склад даних формувань у кожному конкретному випадку визначається особливостями обстановки що склалася. Перевага розосередженої осередкової оборони полягало в тому, що війська мають можливість порівняно обмеженими силами забезпечувати контроль над великою територією, прикривати державний кордон, захищати комунікації, тилові бази, нафтопроводи, при цьому втрати особового складу і техніки знижувалися за рахунок фортифікаційного обладнання позицій і створення хибних об'єктів. Досить широке застосування в такій обороні отримали засадні дії, створення рухомих загороджень і керованих мінних полів. При цьому командири і штаби мали можливість проявляти широку творчу ініціативу в побудові вузлів опору, систем вогню і загороджень (у тому числі рухливих), засідок, пасток, здійсненні маневру силами і засобами з метою закриття проломів, розривів і проміжків між опорними пунктами.

У ході оборони ділянки застосовуються такі способи: безпосередньо перед початком артпідготовки бойовики роблять стрімкий кидок вперед в безпечну

зону і ховаються на місцевості. Після переходу противника в атаку, розстрілюють їх впритул з відстані 100-150 метрів. Були випадки, коли бойовики встигали підійти на відстань кидка гранати. На шляху висування військ РФ позначають наявність опорних пунктів, де на позиції знаходиться 2-3 людини. Поступово відходячи, виманюють підрозділи федеральних сил у вигідному для себе напрямку, після чого здійснюють напад у фланг. У перші хвилини бою снайпери вибивають командний склад і найбільш активних солдатів і сержантів, намагаючись посіяти паніку, тощо.

Разом з тим, як показав досвід другої Чеченської компанії і особливо події в Дагестані, бандформування в окремих випадках при досягненні тактичної переваги роблять спроби захоплення і тривалого утримання важливого в тактичному плані або в плані життєзабезпечення об'єкта. Це свідчить про новий етап розвитку тактики збройного протиборства і ставкою керівників бандформувань на довгостроковий та запеклий опір. Особливістю бойових дій бандформувань в Дагестані стало застосування наступальних дій, які носили переважно об'єктивний чи зональний (у певному районі) характер і велися з метою захоплення адміністративних центрів або важливих у тактичному відношенні об'єктів (пануючих висот, перевалів). Широко використовувалися наступ просочуванням та наліт мобільних загонів. При організації наступу особливу увагу приділяється досягненню раптовості, вибору місця та напрямку атаки. Велика увага приділяється максимальному використанню рельєфу місцевості. Так, входження бандформувань з Чечні до Дагестану здійснювалося по відносно пологому підйому, в той час як федеральним військам доводилося відбивати у бойовиків важкодоступні ділянки місцевості в горах [3].

Наступ просочуванням або тактика «слабких місць» полягає в тому, щоб намагатися швидко прорватися на більш слабких ділянках оборонної смуги противника, уникаючи сильних ділянок або тимчасово затуляючись від них. Дрібні групи, що просочились, з'єднуються в тилу ділянок, на яких противник продовжує чинити опір. Потім опорні пункти

поступово знищуються атаками з фронту, флангів і тилу.

Наліт полягав в раптовому, приголомшуючому нападі на певний об'єкт з метою захоплення полонених, документів, озброєння і бойової техніки або знищення виявлених важливих об'єктів противника. Об'єктами нальоту найчастіше були вогневі засоби противника, пункти управління, вузли зв'язку та інші об'єкти. Чисельний склад групи, виділеної для проведення нальоту, в залежності від завдання і об'єкта може бути різним від 5-10 чоловік до взводу і більше.

Методи військової діяльності іррегулярних військових формувань першої Чеченської війни характеризувалася такими характерними рисами:

- дії дрібних груп професійно підготовлених снайперів, гранатометників, які добре знають місцевість, діючих із засідок, пасток методом «удар - відхід», переміщаючись на автомобілях або в пішому порядку;

- розчленування та знищення колон противника, що висувається;

- завчасне мінування доріг, перевалів та об'єктів інфраструктури ;

- розміщення важкого озброєння в житлових кварталах, поруч з дитячими будинками та лікарнями, безпосередньо в будинках і на території нафтоперегінних заводів;

- дії спеціально створених ударно - штурмових загонів для блокування російських підрозділів ;

- використання вогневих засобів на автомобілях (міномети, РСЗВ, артилерія), не прив'язаних до координат і пристріляються на певних змінних позиціях ;

- періодична зміна воюючих груп і виведення їх на відпочинок під виглядом мирних жителів в населені пункти чи бази на південному сході Чечні;

- цинічне використання мирного населення, в тому числі пристарілих, жінок і дітей, для прикриття груп бойовиків що ведуть бойові дії.

В другій чеченській кампанії до характерних методів діяльності збройних формувань можна додати:

- бойові дії на території противника (захоплення населених пунктів та важливих об'єктів, терористичні акти);

Соціально-правові питання

- активна диверсійно - терористична діяльність;
- наступ з нанесення несподіваного стрімкого удару по противнику в нічний час;
- планомірна організація диверсій, нальотів, рейдів. Завчасна підготовка та інженерне обладнання осередкової оборони;
- використання баз бойовиків в південних гірничо-лісистих районах Чеченської республіки, налагодження централізованої мережі управління ними.

В якості **висновку** зазначимо, що досвід боротьби з іррегулярними збройними формуваннями у війнах в Чечні свідчить про

те, що як методологічні аспекти (принципи, методи) так і тактика дій бандформувань, що протистояли федеральним військам, зазнала суттєвих змін. Поряд з традиційними формами закладеними ще Українсько-повстанською армією та широко використаною у війни в Афганістані 1979-1989 років, вона включала в себе також широкомасштабні наступальні і оборонні дії по захопленню та утриманню важливих стратегічних об'єктів, та характеризувалася широким спектром раптових, рішучих, зухвалих, організованих екстреміських бандитських та терористичних проявів.

Література

1. Некоторые вопросы организации и тактики действий незаконных вооруженных формирований Чеченской Республики [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.vrazvedka.ru/>, вільний.
2. Марченко В. Тактика боевых действий моджахедов, укрепрайоны и перевалочные базы., провинции Афганистана. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://kupolos.jimdo.com>, вільний.
3. Воробьев И.Н., Кузнецов Н.Ф. Оборона по принципу очаговых действий [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://tyadovoy.ru>, вільний.

*Krymets L., Ph.D., Senior Scientific
Krymets B., undergraduate*

METHODOLOGICAL ASPECTS OF MANAGING IRREGULAR ARMED GROUPS IN TODAY'S ASYMMETRIC WARS

The article defined the methodological aspects of irregular armed groups and conducted traductional analysis of the forms and uses of irregular armed groups in modern asymmetric warfare. Experience in combating irregular militias in the war in Chechnya suggests that both methodological aspects (principles and methods) and Tactics gangs that opposed the federal troops , has undergone significant changes. Along with traditional forms laid - Ukrainian Insurgent Army and widely used in the war in Afhanstani 1979-1989 , she also included a large-scale offensive and defensive actions to seize and hold important strategic assets , and characterized by a wide spectrum of sudden , drastic , Restless organized ekstremiskyh bandit and terrorist acts.

Keywords: methodology, philosophy, war, military, social management, irregular militias, asymmetric war.